

Notícia de la presentació de l'informe transversal sobre patrimoni de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, novembre 2023 – febrer 2024

Arran de l'epidèmia de la COVID-19, la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) encapçalà un informe transversal en el qual participaren membres de totes les seccions i, també, altres experts convocats. Consistí en diverses sessions de debat i, finalment, en una publicació digital, accessible en línia, de 2022, amb el títol: *Impacte social de la COVID-19. Una mirada multidisciplinària*.¹ Es publicà igualment en format convencional amb el títol: *Allò que hem après de la COVID-19: informe de l'Institut d'Estudis Catalans*.²

L'IEC va decidir llavors promoure un informe transversal anual, en un torn rotatiu de les seccions. El 2022 la coordinació recaigué en la Secció Filològica, i la publicació corresponent, amb el títol *Usos Socials del Català*, aparegué l'any següent³. A més de les publicacions, cal dir que es poden seguir les sessions de debat en la videoteca de l'IEC.

El 2023, l'informe transversal plantejat fou proposat per la Secció Històrico-Arqueològica. La temàtica triada fou «El patrimoni: coneixement, conservació i difusió». L'objectiu és molt ampli i es decidí, per exemple, deixar el patrimoni natural per una altra ocasió.

Sota la coordinació general de la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC es programaren quatre sessions entre les acaballes de 2023 i els inicis de 2024. Aquestes foren les sessions:

14 de novembre 2023. Per què cal conservar el patrimoni històric, cultural i científic? Moderadora: Marta Prevosti. Salutació de Roser Salicrú, vicepresidenta de l'IEC. Participants: Albert Moncusí: «Del patrimoni i la patrimonialització o com es construeixen els objectes

1. Accessible a l'enllaç <https://covid-19.iec.cat/informes/index.html>

2. Accessible a l'enllaç https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?moduleName=coleccions_bibliografiques&subModuleName=cerca_avanzada&idCatalogacio=37148

3. Accessible a l'enllaç https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?moduleName=cataloge&subModuleName=cerca_avanzada&idCatalogacio=40568

patrimonials»; Pilar Vélez: «Col·leccionisme i patrimoni», i Joan Carles Alay: «Valorem el patrimoni?».

9 de gener 2024. Estructura i agents del patrimoni. Moderador: Marc Mayer. Participants: Roser Salicrú i Lluch: «Els arxius catalans. Estructures, gestió i “joies” del patrimoni documental»; Miquel Térmens: «Els perills del patrimoni digital»; Mònica Borrell: «Organització de museus», i Jusèp Boya: «Exposar, exposar-se: reptes i tendències expositives en els museus d'arqueologia contemporanis».

23 de gener 2024. La valoració del patrimoni industrial i científic. Moderador: Antoni Roca-Rosell. Participants: Rosa Serra Rotés: «Colònies industrials: diversitat, complexitat i reptes»; Trinitat Pradell: «La tecnologia, part essencial del patrimoni immaterial que cal conservar»; Xavier Roqué: «Patrimoni científic, recerca històrica i comunicació científica»; Marta Jordi: «Recerca en patrimoni científic, tècnic i industrial avui a Menorca», i Alfons Zarzoso (amb la col·laboració de Pep Simon): «Curar el patrimoni mèdic».

20 de febrer 2024. Els béns materials / El patrimoni immaterial. Moderadors: Josepa Cucó i Albert Moncusí. Participants: Joan Nogué: «Paisatge, patrimoni i polítiques públiques»; Camila del Mármol: «Cultura popular i patrimoni»; Caterina Valriu: «L'etnopoètica en el context de la societat digital: reformulacions i reptes», i Josep Maria Gregori: «El patrimoni musical dels Països Catalans».

La publicació dels materials no està prevista per abans del final de 2024. Això no obstant, a hores d'ara ja estan disponibles els vídeos de les quatre sessions al canal Youtube de l'IEC: <https://www.youtube.com/user/comunicacioiec/videos>.

No cal insistir que la qüestió del patrimoni ocupa —o hauria d'ocupar— un lloc central en molts aspectes de la nostra vida cultural i social. Si pensem que el patrimoni el constitueix i el construeix l'activitat humana, ens trobem amb un concepte d'una generalitat enorme. Necessitem adjectivar-lo (patrimoni artístic, patrimoni natural, patrimoni documental) per saber millor a què ens referim. I, en cada cas, les problemàtiques són específiques. A més, la relació de les societats humanes amb el patrimoni que generen és complexa i, sovint, contradictòria.

El patrimoni científic, tècnic i industrial presenta també una gran complexitat. En la sessió que vaig coordinar es mostraren alguns aspectes d'aquesta complexitat. Rosa Serra, historiadora, va parlar de les colònies agrícoles i industrials, un element molt destacat del nostre patrimoni industrial. Les colònies industrials es desenvoluparen sobretot en el darrer terç del segle XIX, principalment al llarg dels rius més rellevants, el Llobregat i el Ter; en aquestes colònies trobem, a més de patrimoni industrial, patrimoni social, cultural i científic. Tot i que s'han portat a terme moltes iniciatives d'estudi, preservació i reutilització, les colònies necessiten més esforços, inclosa una millor i més completa protecció oficial. Trinitat Pradell, física experimental, va explicar la seva experiència d'aplicar mètodes d'anàlisi molt sofisticats (microscòpia electrònica, etc.) per estudiar la composició de peces ceràmiques i de vidre antigues i medievals, per estudiar-ne la tecnologia. Un dels seus objectius és

la tecnologia *inversa* de cara a descobrir els mètodes tècnics artesanals dels quals gairebé només tenim el resultat en forma de peces de ceràmica o de vidre que s'han conservat. Xavier Roqué, historiador de la ciència, parlà de la vulnerabilitat del patrimoni científic, aquell que testimonia l'activitat de persones i institucions de docència i de recerca. Mencionà la seva experiència en crear el SAC (Servei d'Arxius de Ciència), que ofereix una guia dels arxius existents i, quan és possible, assessorament per a la seva salvaguarda i gestió. Com a exemple de vulnerabilitat, posà el cas de l'arxiu personal de Joan Oró, que es preserva gràcies a l'interès dels seus descendents, donada una certa distància per part de les institucions, tot i la rellevància de la personalitat d'Oró. Marta Jordi, historiadora de la ciència, presentà els treballs que s'estan portant a terme sobre el patrimoni científic i industrial de Menorca. L'Institut Menorquí d'Estudis ha creat una comissió de treball que es proposa impulsar i coordinar les recerques i les accions en aquest camp. És sabut que Menorca, amb un patrimoni natural excepcional, té una arrelada tradició manufacturera i industrial. Finalment, Alfons Zarzoso i Josep Simon, historiadors de la ciència, van presentar un decàleg sobre el patrimoni mèdic, inclosa una proposta per condicionar l'antic dispensari antituberculós de Barcelona, una joia arquitectònica del moviment modern, obra de Josep Lluís Sert, Joan Baptista Subirana i Josep Torres Clavé —membres del GATCPAC—, avui en dia sense ús, per acollir-hi una col·lecció del patrimoni mèdic català.

Antoni Roca Rosell

Institut d'Estudis Catalans, Universitat Politècnica de Catalunya

ORCID: 0000-0003-1374-8432